

KÉPKERESŐBEN

A szavak mágiája, a képek életerejé. A Baka István-émléknapi kapcsán talán ezekről az energiákról kellene szót ejtenem. Tudunk ugyan róluk, felpörgetett, zaklatott életünkben mégis óhatatlanul tompul érzékenységünk. Szinte csak a praktikus érdekek navigálnak bennünket.

De hová, merre megy ez a hajó? William Golding, a világhírű angol író mindenesetre magvas, tanulságos kisregényt szentelt a legrégebbi idők emberi konstellációinak vizsgálatára (Az utódok). Adva egy népesebb törzs, adva egy irtószörnyű természetű tájék. Se gyümölcsök, se állati ivadékok nincsenek a környéken. Ez a kollektíva ugyanis derekas munkát végzett: mindent feléltek. Márpedig a táplálkozás elemi életfeltétel.

Így a tapasztalt törzsfőnök maga köré gyűjti embereit. Először elmondja aktuális, tragikus léthelyzetüket. Majd felszólítja őket: adjatok ötleteket, hogy hova, merre kellene mennünk. Ahol természetesen továbbra is szépen, jólétben tudunk éledélni. Erre aztán előállt egy nyurga, magabiztos fiatalember. S olyan lendületesen, szenvedélyesen beszélt elképzeléseiről, akár egy hitszónok. Egyenesen ömlött, folyt belőle a szó, amivel társait ugyancsak lenyűgözte. Nem ennyire a törzsfőnököt. Mert ő hamarosan leállította a nagybeszédű előadót. Jó, meghallgattunk, figyeltünk rád – közölte a lelkes szóvivővel. De most a melletted lévő fiatalra is kíváncsiak vagyunk. Lehet ugyan, neki kevesebb szava van, ám annál több képpel rendelkezik.

Képtelen és képekkel telített beszédforma?

Annyi bizonyos: Golding egy máig aktuális dilemmára tapint rá. Miért gondoljuk tudniillik, hogy a szavak fesztelen, féktelen burjánzása mögött egyre-másra lefegyverző tudás és valóságismeret lakozik? Holott szó sincs ilyesmiről. Igaz, a verbális kifejezés óhatatlanul elvontabb, légiesebb, mint egy-egy vizuális, tárgyi megnyilatkozás. Kár lenne azonban elhallgatnunk, hogy a fogalmi kommunikáció ugyanabból a hús-vér valóságból táplálkozik, mint a képzőművészeti közlés. Közös a gyökerük. Nem véletlen, hogy Leonardo felismerése nyomán a festészetet „néma költészetnek” nevezzük. Úgyhogy a múzsák testvérisége ezúttal is tetten érhető.

Más kérdés, hogy az idők sodrában a művészetek pozíciója, kapcsolatrendje sorra-rendre módosul. A középkor századaiban például a térszervező építészeté a vezető szerep, s vele együtt a kultikus szellemű képzőművészeti alkotásoké. Ne feledjük: ezekben az időkben leginkább a templomi festmények és szobrok közvetítik az aktuális, eszményi példázatokat. Majd a polgári világ kibontakozásával újszerűbb, differenciáltabb művelődési szisztéma érvényesül. Hisz a könyvnyomtatás térhódításával, az iskolarendszerek bővülésével egyre inkább a nyelvi, irodalmi ágazatok nyomulnak előtérbe. Ez már a társadalmi individualizáció és az alkotói szubjektívizálódás időszaka, amelyben a korszerű kifejezési formák egyre szaporábban követik egymást. Így mostani, modern korszakunkban immár a mindent behálózó kép- és filmkultúra dominál. Mégis azt látjuk: fokozatosan szürkülnek szembogaraink, szürkül a vizuális fogékonyság. Ahogy az olvasási kedv is sajnálatosan visszaesik.

Hogy mit lehet tenni ilyenkor? Sok mindent. Néhány éve arról faggattam Sváby Lajos festőművészt: miként tud boldogulni a Képzőművészeti Egyetemen a jövőző piktoraival. Más szóval: a tanítványaival. Hát, egyáltalán nem könnyen – válaszolt fanyarkásan. – Hiába a rajzkészségük, a festői fogékonyságuk, mivel a kreativitásukra, a képzelőerejükre nemigen számíthatok. Ezért az utóbbi időben már szabályszerűen olvastatom őket. Ilyen-olyan izgalmas, patinás könyveket ajánlgatok nekik, hátha ráéreznek az irodalom varázsára. Egyebek közt arra: ha érteni, élvezni akarják a különféle emberi narratívákat, akkor olvasás közben használniuk kell a fantáziájukat. Másképp nem megy a dolog.

Se az irodalomban, se a képzőművészetben.

Úgy néz ki hát: a képzeleti energiáknak kitüntetett jelentősége van a művelődésben, egyben az alkotó munkában is. Habár a felvilágosodás és Pavlov nyomdokain főként a gondolkodást favorizáljuk a kultúra szféráiban. Noha e tekintetben is Baudelaire igazsága a helytálló. Ő pontosan belátta: a fantázia ugyanúgy befogja logikai képességeinket, mint érzelmi, akarati és tudatalatti zónáink sugallatait. Ergo: teljesség lakozik benne. Amit a józanabb gondolkodásról azért nem mondhatunk el. Innen adódik, hogy a művészetek között mindig is nyilvánvaló helye volt az egymásra figyelésnek, a termékeny reflexióknak. Rodint is megfogta Dante isteni remeklése, miként Arany János vagy Madách műveit is számos képzőművész illusztrálta. Aki egyébként elismeri, magáénak érzi egy-egy költő vagy író valamely alkotását, az akaratlanul is a végső szavak, a végső szépségek mellé teszi le a voksát. Mert a legvégső szavak emelkedett képzetkörében a vizuális érzékiség is helyet kér magának.

A nagyszerű Baka István költészete sem kivétel. Nem véletlen, hogy az alkotó szeretettel, megbecsüléssel kötődött Pataki Ferenc festészetéhez. Nyilván érzelmi, szellemi rokonnak tekintette őt, akinél a gesztikus kirobbanások, a meditatív tűnődések éppúgy természetesek, akár csak a romantikus, expresszív fellángolások. Ezzel magyarázható, hogy egynéhány Baka-kötet címlapján pontosan Pataki-képekkel szembesülhetünk.

De mi a helyzet a jelenlegi fotó- és illusztráció pályázaton? Most a fotográfusok találóbb, szellemesebb és hatásosabb művekkel szerepelnek, mint a képzőművészeti illusztrátorok.

Fotók

Kiemelt díj: Eblinger Ferenc fotóművész produkciói

I.díj: Fritz gergely („Én itt vagyok”)

II.díj: Olasz Attila („Vadszőlő”)

III.díj: Teknyős Erika („Gyóntató fehérség”)

Illusztrációk

I.díj: Hujbert Ágnes („Könyörögj érettem”)

II.díj: Barta Mónika („Téli reggel”)

III.díj: Fekete Szilvia Zsuzsa („Éjszaka, fekete ménes”)

Szuromi Pál